

Polacy o altruizmie przed falą migracji z Ukrainy

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W lutym¹ w ramach realizowanych cyklicznie badań na temat społeczeństwa obywatelskiego badaliśmy altruistyczne postawy i zachowania Polaków. Pytaliśmy o ich stosunek do pomagania innym oraz o to, czy i na ile oni sami angażują się w działania pomocowe. Badanie zostało przeprowadzone przed inwazją zbrojną Rosji na Ukrainę i powszechnym zaangażowaniem się polskiego społeczeństwa w akcje humanitarne i pomocowe na rzecz uchodźców wojennych z Ukrainy.

ALTRUIŚCI CZY EGOIŚCI?

W tym roku – podobnie jak w ubiegłych latach – większość Polaków wyznawała pogląd, że trzeba być wrażliwym na potrzeby innych i gotowym do pomocy (68%). W mniejszości były osoby, które uważały, że należy raczej koncentrować się na swoich własnych sprawach, nie zważając na innych (24%). Odsetek badanych prezentujących altruistyczne nastawienie okazał się obecnie niższy niż dwa i cztery lata temu (spadek o 5 punktów procentowych w stosunku do roku 2020 i o 2 punkty w stosunku do 2018 roku). Jednocześnie więcej osób niż w poprzednim badaniu przejawiało nastawienie egoistyczne (wzrost o 4 punkty procentowe). Zapewne zmiany te można przypisać wymuszonej przez COVID-19 izolacji społecznej i bardziej ograniczonym kontaktom z innymi.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (382) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

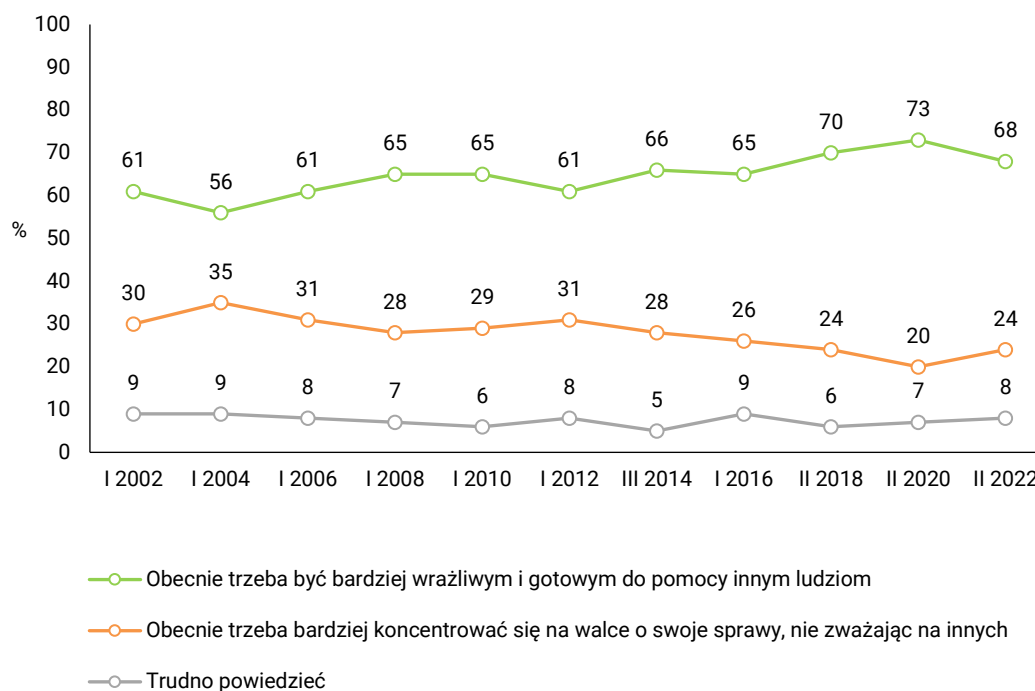
- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 31 stycznia do 10 lutego 2022 roku na próbie liczącej 1065 osób (w tym: 52,7% metodą CAPI, 30,3% – CATI i 17,0% – CAWI).

Badanie zostało zrealizowane przed inwazją Rosji na Ukrainę.

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?

Nastawienie egoistyczne w większym stopniu przejawiali mężczyźni niż kobiety, a także młodzi respondenci – do 44 roku życia – niż starsi badani. Największy odsetek tego rodzaju deklaracji zarejestrowaliśmy wśród osób między 35 a 44 rokiem życia, słabo wykształconych – mających wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, negatywnie oceniających własną sytuację materialną. Spośród grup społeczno-zawodowych egoistyczne postawy częściej niż inni demonstrowali technicy i średni personel oraz uczniowie i studenci. Natomiast ku postawie altruistycznej najczęściej skłaniały się osoby powyżej 54 roku życia, z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a wśród grup społeczno-zawodowych – emeryci i bezrobotni.

Czynnikiem bardzo wyraźnie różnicującym nastawienie badanych w wymiarze altruizm–egoizm jest religijność. Osoby praktykujące co najmniej raz w tygodniu znacznie częściej przejawiały podejście altruistyczne, z kolei odsetek badanych prezentujących postawy egoistyczne był wyższy wśród osób praktykujących sporadycznie (raz, dwa razy w miesiącu lub jeszcze rzadziej) oraz niepraktykujących w ogóle. Takich różnicowań nie obserwujemy w zależności od poglądów politycznych mierzonych na tradycyjnej skali lewica–prawica, są też bardzo słabe ze względu na miejsce zamieszkania oraz deklarowane dochody *per capita*.

TABELA 1

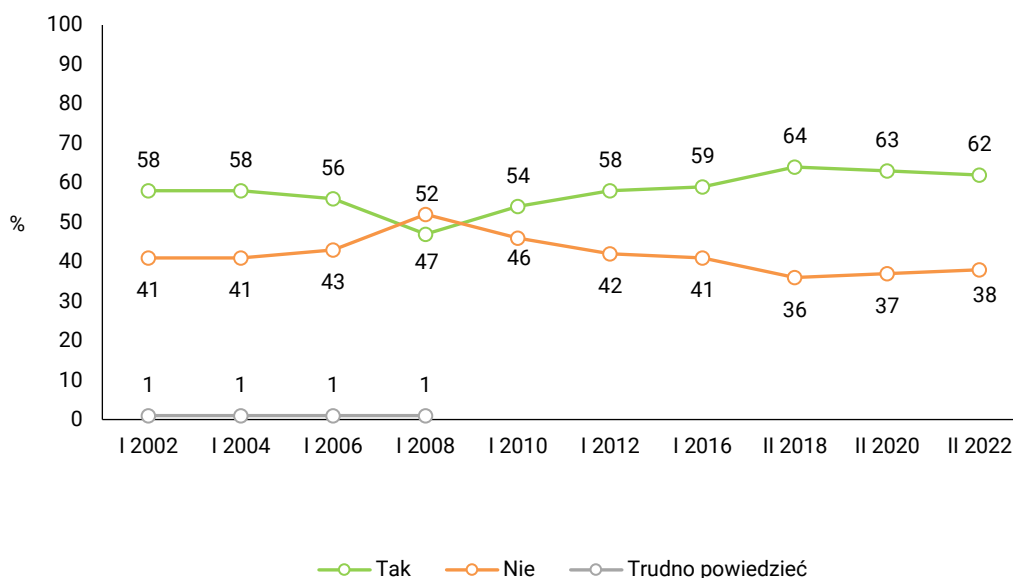
		Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?			Liczba osób
		Obecnie trzeba bardziej koncentrować się na walce o swoje sprawy, nie zważając na innych	Obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		24	68	8	1051
Płeć	Mężczyźni	30	62	8	494
	Kobiety	18	74	8	556
Wiek	18–24 lata	29	61	10	104
	25–34	26	68	6	177
	35–44	32	60	8	201
	45–54	21	69	10	159
	55–64	20	75	5	174
	65 lat i więcej	18	74	8	236
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	68	7	429
	Miasto do 19 999	23	69	8	114
	20 000 – 99 999	21	71	8	236
	100 000 – 499 999	26	64	10	173
	500 000 i więcej mieszk.	22	70	8	99
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	30	61	9	162
	Zasadnicze zawodowe	19	76	4	245
	Średnie	24	68	9	378
	Wyższe	24	67	9	265
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	26	67	7	118
	Średni personel, technicy	35	54	11	51
	Pracownicy adm.-biurowi	27	65	9	80
	Pracownicy usług	27	63	10	89
	Robotnicy wykwalifikowani	25	66	9	122
	Robotnicy niewykwalifik.	27	68	5	28
	Rolnicy	23	70	7	46
	Pracujący na własny rach.	24	70	6	55
	Bezrobotni	24	73	3	18
	Emeryci	18	75	7	271
	Renciści	22	71	7	37
	Uczniowie i studenci	29	62	9	53
	Gospodynie domowe i inni	20	72	8	81
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	21	71	8	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	31	58	11	118
	sekt. prywat. poza rolnict.	26	67	7	295
	prywatnym gosp. rolnym	23	68	10	51
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	22	69	9	65
	Od 1000 zł do 1499 zł	22	71	6	130
	Od 1500 zł do 1999 zł	23	67	9	168
	Od 2000 zł do 2999 zł	23	69	8	209
	3000 zł i więcej	23	71	6	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	69	3	64
	Średnie	23	67	10	458
	Dobre	24	70	6	528
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	80	7	37
	Raz w tygodniu	14	80	6	326
	1–2 razy w miesiącu	29	63	7	122
	Kilka razy w roku	30	63	7	251
	W ogóle nie uczestniczy	29	61	9	285
Poglądy polityczne	Lewica	26	67	6	189
	Centrum	23	69	7	278
	Prawica	23	70	6	348
	Trudno powiedzieć	21	69	11	199

PRACA NA RZECZ INNYCH

Jakiegokolwiek doświadczenia nieodpłatnej pracy na rzecz innych do lutego 2022 roku deklarowało 62% ankietowanych. Tyle osób zgłosiło, że kiedykolwiek dobrowolnie i nieodpłatnie pracowało na rzecz swojego środowiska, Kościoła, osiedla, miejscowości lub na rzecz potrzebujących. Odsetek ten okazał się wprawdzie nieznacznie niższy niż dwa i cztery lata temu (różnice w granicach błędu pomiaru), jednak deklaracje badanych nadal utrzymały się na wyższym poziomie niż w latach 2002–2016.

CBOS

RYS. 2. Czy zdarzyło się Panu(i) kiedykolwiek dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, Kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących?

Doświadczenie nieodpłatnej, dobrowolnej pracy na rzecz otoczenia lub potrzebujących wyraźnie częściej zgłaszali mężczyźni niż kobiety. Odsetek takich deklaracji wyraźnie rośnie wraz z poziomem wykształcenia badanych, wysokością dochodów *per capita*, ale także częstością praktyk religijnych. Doświadczenia w pomaganiu innym i pracy na rzecz otoczenia najczęściej deklarowały osoby pomiędzy 35 a 44 rokiem życia, legitymujące się wyższym wykształceniem, mieszkańcy największych miast (co najmniej 500 000 ludności), badani kilka razy w tygodniu biorący udział w praktykach religijnych, a wśród grup społeczno-zawodowych byli to przedstawiciele kadry kierowniczej i samodzielnych specjalistów, osoby pracujące na własny rachunek oraz rolnicy.

Na rzecz innych ludzi częściej pracowali społecznie badani skłaniający się bardziej ku altruizmowi niż ku postawie egoistycznej. Jednak zależność między wyznawanymi przekonaniem i zachowaniami nie jest zbyt silna.

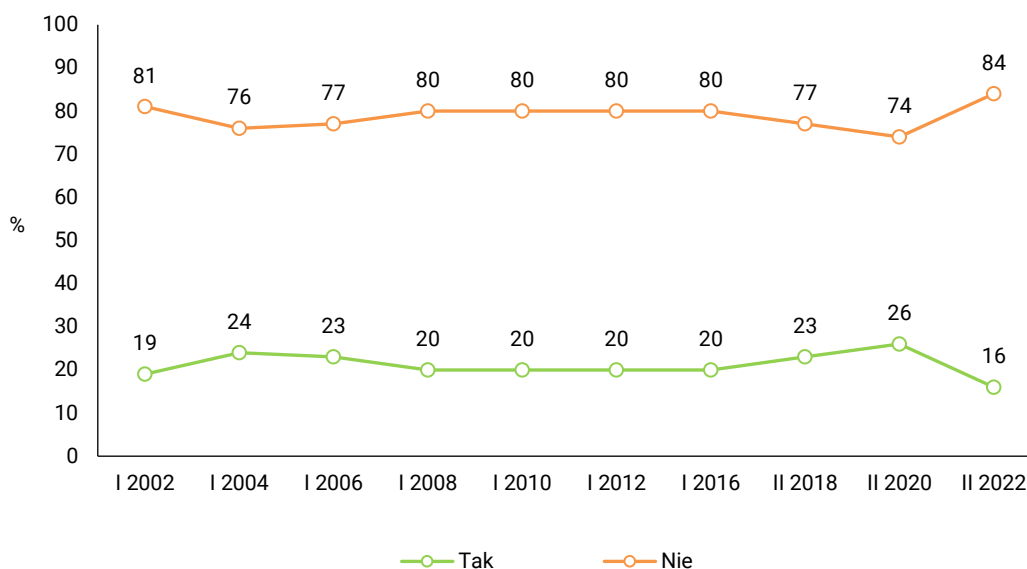
TABELA 2

Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?	Czy zdarzyło się Panu(i) kiedykolwiek dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, Kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Obecnie trzeba bardziej koncentrować się na walce o swoje sprawy, nie zważając na innych	53	47
Obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom	65	35
Ogółem	62	38

W ciągu minionego roku nieodpłatną pracę na rzecz innych wykonywał zaledwie co szósty dorosły Polak (16%). To znacznie mniej niż rejestrowaliśmy w ubiegłych latach. Po rekordowym pod tym względem roku 2019 odsetek osób pracujących na rzecz innych w minionym 2021 roku okazał się aż o 10 punktów procentowych niższy. Zapewne i ten spadek trzeba łączyć z epidemią COVID-19 i radykalnym zmniejszeniem częstotliwości kontaktów społecznych.

CBOS

RYS. 3. Czy zdarzyło się Panu(i) w ciągu minionego roku dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, Kościoła, osiedla, wsi, miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących?

Doświadczeniem pracy społecznej w okresie ostatnich dwunastu miesięcy wyróżniali się na tle pozostałych najmłodszy z badanych (osoby między 18 a 24 rokiem życia) oraz respondenci mający od 35 do 44 lat, mieszkańcy wsi, osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, a w grupach społeczno-zawodowych – przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści, rolnicy, osoby pracujące na własny rachunek, a także uczniowie i studenci.

Ankietowanych, którzy w 2021 roku dobrowolnie i nieodpłatnie pracowali na rzecz innych, zapytaliśmy o to, ile mniej więcej czasu na to przeznaczili. Ponad dwie piąte z nich (45%) angażowało się w taką działalność przez okres krótszy niż tydzień, niespełna co piąty (19%) – od 7 do 13 dni, a kolejna jedna piąta pracowała społecznie przez dwa tygodnie lub dłużej (20%). W sumie średni czas, jaki Polacy w ubiegłym roku poświęcali na pracę społeczną, wyniósł 14 dni. To przeciętnie o prawie dwa tygodnie mniej niż w wyjątkowym pod tym względem roku 2019, ale też mniej niż rejestrowaliśmy w całym monitorowanym okresie.

TABELA 3

Liczba dni przepracowanych społecznie w roku poprzedzającym badanie	Wskazania osób, które pracowały społecznie w roku poprzedzającym badanie																			
	I 2002 (N=183)		I 2004 (N=256)		I 2006 (N=233)		I 2008 (N=176)		I 2010 (N=192)		I 2012 (N=213)		I 2016 (N=213)		II 2018 (N=208)		II 2020 (N=250)		II 2022 (N=164)	
	w procentach																			
Od 1 do 6 dni	43	67	49	71	50	70	50	73	56	67	48	63	45	61	46	60	47	65	45	64
Od 7 do 13 dni	24		22		20		23		11		15		16		14		18		19	
Od 14 do 20 dni	15	32	9	29	7	28	10	25	10	26	5	21	11	22	7	24	7	26	7	20
21 dni i więcej	17		20		21		15		16		16		11		17		19		13	
Trudno powiedzieć	1		0		2		2		7		16		17		16		9		16	
Liczba dni średnio*	18		20		21		22		24		16		20		19		27		14	

* Pominęto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Napaść Rosji na Ukrainę 24 lutego br., fala migrantów uciekających przed wojną do Polski i masowy oddolny ruch społeczny pomocy uchodźcom zapewne w większej części zdezaktualizowały powyższe dane. To, co zarejestrowaliśmy w naszym lutowym sondażu, odzwierciedla stan świadomości społecznej oraz postawy i zachowania w końcowym okresie kolejnej, już piątej fali pandemii COVID-19.

Przed wybuchem wojny za wschodnią granicą ponad dwie trzecie Polaków identyfikowało się z ideą altruizmu. Ponad trzem piątym zdarzyło się przełożyć swe poglądy na praktykę i pracować społecznie na rzecz innych. Tyle osób zgłosiło, że kiedykolwiek dobrowolnie i nieodpłatnie pracowało na rzecz swojego środowiska, Kościoła, osiedla, miejscowości lub na rzecz potrzebujących. To nieco mniej niż dwa i cztery lata temu, ale więcej niż w jeszcze wcześniejszym okresie – w latach 2002–2016. Jeśli wziąć pod uwagę tylko ubiegły rok, to okazuje się, że na rzecz innych pracowało wyjątkowo mało dorosłych Polaków. Bez wątpienia było to skutkiem ograniczeń związanych z epidemią koronawirusa. Według deklaracji badanych pracujących w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy na rzecz innych przeciętnie tej pracy poświęcili 14 dni.

Opracowała

Agnieszka Cybulska

TABELA 1

		Czy zdarzyło się Panu(i) kiedykolwiek dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, Kościoła, osiedla, wsi lub miasta, albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		62	38	1045
Płeć	Mężczyźni	69	31	490
	Kobiety	55	45	556
Wiek	18–24 lata	62	38	104
	25–34	58	42	174
	35–44	67	33	203
	45–54	63	37	156
	55–64	60	40	174
	65 lat i więcej	60	40	233
Miejsce zamieszkania	Wieś	63	37	430
	Miasto do 19 999	57	43	112
	20 000 – 99 999	63	37	237
	100 000 – 499 999	55	45	169
	500 000 i więcej mieszk.	68	32	98
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	41	59	161
	Zasadnicze zawodowe	52	48	243
	Średnie	66	34	376
	Wyższe	77	23	265
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	82	18	120
	Średni personel, technicy	65	35	51
	Pracownicy adm.-biurowi	67	33	78
	Pracownicy usług	56	44	88
	Robotnicy wykwalifikowani	53	47	122
	Robotnicy niewykwalifik.	57	43	27
	Rolnicy	73	27	45
	Pracujący na własny rach.	76	24	55
	Bezrobotni	49	51	19
	Emeryci	58	42	268
	Renciści	46	54	38
	Uczniowie i studenci	57	43	53
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	53	47	80
	inst. państw., publicznej	67	33	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	54	46	116
	sekt. pryw. poza rolnict.	68	32	293
	prywatnym gosp. rolnym	72	28	51
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	56	44	67
	Od 1000 zł do 1499 zł	61	39	130
	Od 1500 zł do 1999 zł	61	39	168
	Od 2000 zł do 2999 zł	62	38	208
	3000 zł i więcej	74	26	164
Ocena własnych war. mater.	Złe	50	50	65
	Średnie	58	42	451
	Dobre	66	34	529
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	74	26	37
	Raz w tygodniu	64	36	326
	1–2 razy w miesiącu	66	34	124
	Kilka razy w roku	62	38	248
	W ogóle nie uczestniczy	54	46	285
Poglądy polityczne	Lewica	67	33	189
	Centrum	62	38	280
	Prawica	65	35	345
	Trudno powiedzieć	50	50	198

TABELA 2

		Czy pracował(a) Pan(i) w ten sposób w zeszłym roku, tzn. w roku 2021?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		16	84	1065
Płeć	Mężczyźni	19	81	502
	Kobiety	12	88	563
Wiek	18–24 lata	22	78	106
	25–34	14	86	180
	35–44	23	77	207
	45–54	18	82	161
	55–64	10	90	174
	65 lat i więcej	10	90	236
Miejsce zamieszkania	Wieś	20	80	434
	Miasto do 19 999	15	85	116
	20 000 – 99 999	14	86	239
	100 000 – 499 999	9	91	176
	500 000 i więcej mieszk.	12	88	100
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	10	90	167
	Zasadnicze zawodowe	11	89	246
	Średnie	15	85	380
	Wyższe	23	77	272
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	70	124
	Średni personel, technicy	16	84	51
	Pracownicy adm.-biurowi	13	87	82
	Pracownicy usług	16	84	92
	Robotnicy wykwalifikowani	17	83	122
	Robotnicy niewykwalifik.	11	89	30
	Rolnicy	25	75	46
	Pracujący na własny rach.	24	76	55
	Bezrobotni	5	95	19
	Emeryci	8	92	272
	Renciści	3	97	38
	Uczniowie i studenci	20	80	55
	Gospodynie domowe i inni	13	87	81
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	78	131
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	86	120
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	81	298
	prywatnym gosp. rolnym	32	68	51
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	22	78	67
	Od 1000 zł do 1499 zł	13	87	130
	Od 1500 zł do 1999 zł	14	86	168
	Od 2000 zł do 2999 zł	16	84	209
	3000 zł i więcej	21	79	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	93	68
	Średnie	13	87	461
	Dobre	19	81	536
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	76	37
	Raz w tygodniu	18	82	329
	1–2 razy w miesiącu	20	80	124
	Kilka razy w roku	12	88	251
	W ogóle nie uczestniczy	12	88	289
Poglądy polityczne	Lewica	19	81	189
	Centrum	16	84	281
	Prawica	18	82	348
	Trudno powiedzieć	10	90	200

TABELA 3

		Ile było takich dni w 2021 roku, kiedy pracował(a) Pan(i) społecznie?		Liczba osób
		Średnia	Odchylenie standardowe	
Ogółem		14,17	26,65	138
Płeć	Mężczyźni	11,09	21,42	80
	Kobiety	18,43	32,26	58
Wiek	18–24 lata	26,54	56,87	17
	25–34	6,98	8,89	23
	35–44	10,22	14,72	40
	45–54	11,78	14,88	26
	55–64	11,76	10,65	12
	65 lat i więcej	23,83	33,52	21
Miejsce zamieszkania	Wieś	8,83	11,01	78
	Miasto do 19 999	13,21	21,88	14
	20 000 – 99 999	21,21	38,13	26
	100 000 – 499 999	35,02	55,18	11
	500 000 i więcej mieszk.	15,53	27,19	9
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	8,65	12,47	17
	Zasadnicze zawodowe	6,85	6,47	23
	Średnie	14,47	28,28	54
	Wyższe	19,75	33,55	44
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	22,01	39,37	27
	Średni personel, technicy	10,89	11,18	7
	Pracownicy adm.-biurowi	19,45	28,50	7
	Pracownicy usług	12,34	11,92	13
	Robotnicy wykwalifikowani	14,50	35,61	20
	Robotnicy niewykwalifik.	3,26	1,52	3
	Rolnicy	5,86	4,58	10
	Pracujący na własny rach.	15,06	25,72	13
	Bezrobotni	4,00	.	0
	Emeryci	16,94	26,28	21
	Renciści	5,00	,00	1
	Uczniowie i studenci	5,01	1,93	7
	Gospodynie domowe i inni	6,17	4,34	10
	inst. państw., publicznej	27,94	47,48	24
Pracuje w:	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11,48	20,15	15
	sekt. prywat. poza rolnict.	10,59	16,01	46
	prywatnym gosp. rolnym	4,80	4,16	14
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	4,32	4,17	11
	Od 1000 zł do 1499 zł	10,48	14,11	14
	Od 1500 zł do 1999 zł	19,97	41,19	21
	Od 2000 zł do 2999 zł	17,19	27,14	31
	3000 zł i więcej	13,77	17,72	29
Ocena własnych war. mater.	Złe	7,06	5,88	4
	Średnie	13,93	23,99	50
	Dobre	14,64	28,75	85
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	41,99	77,71	6
	Raz w tygodniu	13,18	21,86	57
	1–2 razy w miesiącu	9,09	9,58	20
	Kilka razy w roku	16,84	32,92	22
	W ogóle nie uczestniczy	12,70	20,32	31
Poglądy polityczne	Lewica	13,21	17,17	28
	Centrum	10,99	15,89	37
	Prawica	17,24	37,18	53
	Trudno powiedzieć	13,73	19,88	18